

บทคัดย่อ

ประเทศไทยเป็นประเทศแนวหน้าด้านการท่องเที่ยว โดยมีจำนวนผู้เดินทางมาเยือนและท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นจำนวนมากติดอันดับที่ 10 ของโลก และมีรายได้จากการท่องเที่ยวสูงเป็นลำดับที่ 4 ของโลก และจำนวนนักท่องเที่ยวนานาชาติก็ยังคงมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เมื่อมองไปในอนาคต การเพิ่มจำนวนหรือการขยายตัวของนักท่องเที่ยวจึงไม่ใช่ปัญหาอีกต่อไป ความท้าทายที่สำคัญของการท่องเที่ยวไทยในทศวรรษหน้า คือ 1) การกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวในเชิงพื้นที่ ทำให้เกิดปัญหาข้อจำกัดในการรองรับหรือการมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากเกินไป (Over tourism) 2) ความปลอดภัย 3) ระบบโลจิสติกส์ของการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดและในจังหวัด และ 4) การรับมือกับความเสียด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ และเหตุการณ์ที่ไม่ใช่จากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ปัจจัยเหล่านี้อาจจะมีผลกระทบต่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวไทย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ทบทวนสถานการณ์และแนวโน้มตลาดหลักทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศในระดับจังหวัดและระดับประเทศ 2) ขยายผลองค์ความรู้จากทฤษฎีของ สกสว. ด้านศักยภาพขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในระดับจังหวัด และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ภาคเอกชน และประชาคม ในการวางแผนท่องเที่ยว เพื่อนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติในระดับจังหวัดและท้องถิ่น 3) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวในระดับเมืองท่องเที่ยวหลัก เมืองท่องเที่ยวรอง และระดับชุมชน ประชาคม และ อปท. รวมทั้งปัญหาของการกระจายอำนาจของส่วนงานภูมิภาคและข้อจำกัดด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวของท้องถิ่น 4) ศึกษาแนวทางการออกแบบและพัฒนาเมืองเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว สร้างความเป็นธรรมด้านการใช้ประโยชน์ที่สาธารณะระหว่างนักท่องเที่ยวและประชาชนพื้นถิ่น และบรรเทาผลกระทบอันเกิดจากความแออัดจากการท่องเที่ยวต่อสภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ 5) สร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพหุภาคีด้านการท่องเที่ยวโดยการขับเคลื่อนดัชนีชี้วัดในระดับจังหวัด 6) สร้างกระบวนการจัดทำแผนท่องเที่ยวระดับจังหวัดร่วมกับอปท. ในพื้นที่ท่องเที่ยว และ 7) จัดทำแผนการพัฒนาศักยภาพของการท่องเที่ยวไทยระดับจังหวัดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวไทย 4.0 สำหรับ 10 ปีข้างหน้า โดยในการศึกษานี้ มีจังหวัดที่เป็นกรณีศึกษา 5 จังหวัด คือ 1) เชียงใหม่ 2) ภูเก็ต 3) เชียงราย 4) พัทลุง และ 5) ลำปาง และศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมในเมืองท่องเที่ยวขนาดเล็ก 1 เมืองคือ เมืองเชียงคาน จ.เลย

การศึกษานี้ได้ศึกษาศักยภาพและความท้าทายของเมืองกรณีศึกษาทั้ง 5 จังหวัด โดยพบว่า แต่ละเมืองมีศักยภาพในการรองรับแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะเมืองท่องเที่ยวหลักอย่างภูเก็ตและเชียงใหม่ที่มีความท้าทาย คือ โครงสร้างพื้นฐานของเมืองในการรองรับนักท่องเที่ยวเริ่มไม่เพียงพอ นอกจากนี้ จากการพยากรณ์จำนวนนักท่องเที่ยวในจังหวัดกรณีศึกษาทั้ง 5 จังหวัด พบว่ามีแนวโน้มขยายตัวในอัตราเร่ง

ในระยะหลังปี พ.ศ. 2552 โดยการขยายตัวของนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่มีเสถียรภาพมากขึ้น เนื่องจากได้รับอานิสงส์จากการขยายตัวของตลาดนักท่องเที่ยวจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูเก็ต เชียงใหม่ และ เชียงราย ส่วนลำปาง และพัทลุง ได้รับอานิสงส์จากกระแสการท่องเที่ยวภายในประเทศ ทำให้ทั้ง 5 จังหวัด มีจำนวนผู้มาเยือนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง หมายความว่า เมืองจะต้องมีการเตรียมตัวรองรับการ สาธารณูปโภคและที่พักเพิ่มขึ้นด้วย

ดังนั้น เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวไม่ได้อยู่เพียงแค่การเพิ่มจำนวน นักท่องเที่ยวและมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ได้จากการท่องเที่ยว แต่ต้องรวมไปถึงการใช้การท่องเที่ยวเป็นแรง ขับเคลื่อนการขยายฐานทางเศรษฐกิจของเมืองให้กว้างและหลากหลายมากขึ้น มีมูลค่าสูงขึ้น และเป็น ธรรมชาติมากขึ้น โดยเฉพาะในเมืองขนาดกลางและขนาดเล็ก หน่วยงาน และภาคที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เมืองและการท่องเที่ยว จึงต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาพื้นที่ให้ครอบคลุมพื้นที่ให้กว้างขึ้น โดยขยายเป็นระดับเมืองและย่าน ตามหลักการพัฒนาและออกแบบเมืองที่ยั่งยืน การศึกษานี้จึงได้เสนอ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวระดับประเทศและระดับจังหวัด ดังนี้

ยุทธศาสตร์ระดับประเทศ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์สำคัญ 8 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การเพิ่มขีด ความสามารถของ อปท. ในการวางแผนพัฒนาเมืองท่องเที่ยว 2) การส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาส่วนร่วม ในการพัฒนาเมืองท่องเที่ยว 3) การเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวของเมือง 4) การ ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการมองและกำหนดภาพอนาคตเมืองท่องเที่ยว 5) การสร้างอัตลักษณ์ และแบรนด์ของเมืองท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม 6) การส่งเสริมการพัฒนาและออกแบบเมืองท่องเที่ยวใน ระดับย่าน 7) การเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะในการพัฒนาและออกแบบเมืองท่องเที่ยว และ 8) การใช้ มาตรการทางการคลังเพื่อบริหารจัดการเมืองท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ระดับจังหวัด ประกอบด้วย

1) **จังหวัดภูเก็ต** คณะวิจัยเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่รอบสถานีรถไฟรางเบา การฟื้นฟู และพัฒนาพื้นที่เมืองเก่าและเมืองเดิม การพัฒนาพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างเมืองเก่าภูเก็ตกับพื้นที่อื่น ๆ การพัฒนาและออกแบบชุมชนเมืองและการรักษาและยกระดับอัตลักษณ์ของย่านท่องเที่ยว

2) **จังหวัดพัทลุง** คณะวิจัยเสนอยุทธศาสตร์การสร้างองค์ประกอบและภาพลักษณ์ของ การท่องเที่ยวระดับย่าน การเสริมสร้างภูมิทัศน์เมืองให้เป็นจุดหมายตา การพัฒนาพื้นที่กิจกรรมเชิง วัฒนธรรม และการสร้างการรับรู้ของนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านเมือง

3) **จังหวัดเชียงราย** สำหรับเมืองแม่สาย คณะวิจัยเสนอยุทธศาสตร์การเชื่อมต่อพื้นที่การค้า ขยายแดน การสร้างการท่องเที่ยวมุมมองใหม่ในเมืองแม่สาย และการสร้างพื้นที่พหุวัฒนธรรม ส่วนเมือง เชียงของ เสนอยุทธศาสตร์การเชื่อมต่อย่านทั้งหมดด้วยพื้นที่ริมแม่น้ำโขง การอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ ภายในเมืองเก่าเชียงของ และการพัฒนาพื้นที่ใหม่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในอนาคตไปพร้อมกับการ จัดการที่จอดรถและขนส่งสาธารณะ

4) **จังหวัดเชียงใหม่** คณะวิจัยเสนอยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และส่งเสริมเชียงใหม่ให้เป็นเมือง ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมชั้นนำของโลก การเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการ

สาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับคนในท้องถิ่น และการสนับสนุนเศรษฐกิจ
ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างมีส่วนร่วม

5) จังหวัดลำปาง คณะวิจัยเสนอยุทธศาสตร์การบูรณาการการบริหารจัดการ การส่งเสริมการ
พัฒนาเมืองอย่างมีเอกลักษณ์ การส่งเสริมอัตลักษณ์ลำปางเซรามิกซิดี้ การพัฒนาพื้นที่ใหม่เพื่อรองรับ
การท่องเที่ยว และการเพิ่มศักยภาพการใช้พื้นที่ย่านการอนุรักษ์เมืองเก่า

Abstract

Thailand is a leading country for tourism, ranking 10th in terms of number of arrivals and boasting the fourth highest tourism revenue globally. In addition, the number of foreign tourists is likely to continue growing. Therefore, when looking into the future, increasing the number or expansion of tourists is no longer a problem. The major challenges of Thai tourism in the next decade are:

- 1) spatial concentration of tourism in highly favored areas or avoiding over tourism
- 2) safety,
- 3) logistics system of tourism between provinces and within provinces and
- 4) readiness to deal with natural disaster, risks and events that are not natural. These factors may have an impact on the sustainability of Thai tourism.

The purposes of this study are to:

- 1) review the situation and trends of major markets both domestic and international markets which are at the provincial and national levels.

2) disseminate knowledge from the TSRI on potential and capacity of tourism provinces at the provincial level and create a process of participation in planning among the central government, the local government, the private sector and the community,

3) study the problems and barriers of tourism management at the main tourist cities, secondary tourist cities, and at the community and local government. This would include studying the problems of decentralization of regional offices and legal restrictions related to local tourism management.

4) study the guidelines for urban design and development in order to increase the capacity to support tourism, create fairness for public use between tourists and local residents and mitigate the effects of the impact of congestion from tourism to the environment and natural resources.

5) build understanding and exchange learning with multilateral tourism by using tourism indicators at the provincial level.

6) establish a provincial tourism plan with the local government in the tourist area and

7) develop a plan to develop the potential of Thai tourism at the provincial level to support Thai tourism 4.0 for the next 10 years.

In this study, five provinces are selected as case studies: Chiang Mai, Phuket, Chiang Rai, Phatthalung and Lampang, and one tourism town, i.e. Chiang Khan in Loei Province.

This research has studied the potential and challenges of the case studies, and found that they are widely different in their carrying capacities. In the main tourist cities like Phuket and Chiang Mai, the challenge is that the city's infrastructure is not enough to support tourists. In addition, from the forecast of the number of tourists in the provinces, the case study of all 5 provinces showed that there is a tendency for tourism to expand at an accelerated rate after 2009. The growth of tourists has been likely to be more stable due to the expansion of the Chinese tourist market, especially in Phuket, Chiang Mai and Chiang Rai. Lampang and Phatthalung however, have benefited from the flow of domestic tourism. The expansion of number of tourists in all five provinces, means that each city will have to prepare more for public utilities and accommodation.

Therefore, the strategic goal of tourism city development is not just to increase the number of tourists and the economic value derived from tourism, but to include tourism use as a driving force to expand the city's economic base as well as provide more variety, higher value and more fairness, especially in medium and small cities. Agencies and parties involved in urban development and tourism therefore have to change the development paradigm to cover wider areas by expanding to urban and neighborhood levels according to sustainable urban development and design principles. This study therefore proposes the national and provincial tourism development strategies as follows:

The national strategy consists of 8 important strategies:

Increase the capacity of local governments in planning for urban development and design in a tourist city;

Encourage the private sector to participate in the development of a tourist city;

Increase the carrying capacity of infrastructure to support tourism in a city;

Promote participation in imaging and determining future pictures of tourist cities;

Create a tourist city's identity and brand through a participatory process;

Promote the development and design of a tourist city at the neighborhood level;

Promote diffusion of knowledge and skills in developing and designing tourist cities;

Use economic instruments to manage the tourist cities.

The provincial strategy

1) *Phuket*: The study team proposes a few examples, including: developing the areas around the proposed light rail stations; revitalizing and redeveloping the old central areas in

Phuket, especially the historical areas; developing a connecting area between Phuket Old Town and other areas; and maintaining and upgrading the identity of tourist districts.

2) *Phatthalung*, We propose the following strategies: creating elements and images for tourism at the neighborhood level, enhancing existing urban landscape so it becomes a recognizable landmark, creating areas for cultural activities; and creating awareness among tourists passing through the city.

3) *Chiang Rai: Mae Sai city*: We propose the following strategies: connecting the border trade areas; creating new types of tourism in Mae Sai; and creating multicultural areas.

4) *Chiang Rai: Chiang Khong*: The proposed strategies include: connecting all districts by jointly developing the area along the Mekong River; conserving and restoring the areas within Chiang Khong Old Town; and developing new areas to support future tourism while managing parking and public transport facilities.

5) *Chiang Mai*: We propose the following strategies: conserving and promoting Chiang Mai as the world's leading historical and cultural tourism city; increasing the capacity to manage utilities and the environment to improve the quality of life for local people; and supporting the participatory creative tourism economy.

6) *Lampang*: We propose the following strategies: integrating management; promoting unique urban development; promoting Lampang ceramic city identity; developing new areas to support tourism; increasing the potential of using the old town conservation area.